ՀԻՇՈՂՈՒԹՅՈՒՆ

Քաղաքային «Կումայրի» թերթի հավելված

1991 թ. օգոստոս № 38: Գինը՝ 50 կոպ.

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐՅԱՆ ՕՐԵՐԻ ԽՐՈՆԻԿԱ

Լուսանկարները՝ Հ. Կարապետյանի

ՄԵՏԱՔՍԵ

Այս ի՞նչ ես անում

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻ ԶՈՀԵՐԻ ՀԻՇԱՏԱԿԻՆ

Ախ, գիտեմ արդեն
Որ ժողովուրդս քեւ միշտ ծեծված,
Բայց Աստծո սիրված որդին է, Տեր իմ,
Ու նրա հոգու խորքում հողեղեն
Շատ բան կա սիրած Քո Քրիստոսից,
Որին խաչեցիր,
Փրկելու մեղքով տառապողներին...

Ախ, գիտեմ, արդեն,
Որ զայրացել ես անզավակներին
Սահման չունեցող ազատության դեմ,
Բարության բոլոր խոչընդոտումների,
Անարդարության,
Բնության սիրտը լցված դառնության
Ու սերի դեմ.
Եվ դու այդ անգութ
Բաղում մեղքերի հավիտյան համար
Ընտրեցիր սրա՞նց...
Հազար-հազարներ պատիկներ հագան փշե
բախտերի,
Հարսանիք, ծնունդ փոխվեցին, ավա՜ղ,
բազմաձայն բախերի.
Սիրո արևներ, բյուր բացուկներ մնացին
անբաց
Ու չարժանացան անգամ գորովի...
Հազար երազներ, երազներ հանգան չեն
ուխտերի.
Դայիններ կորան երեխաների,
Երկիրը բեկված կործանման վախով,
Եվ առանց փեսա հարսնացուների
Դեռ կանաչ-կարմիր օրօրոցները
լցվեցին հողով...

Ախ, գիտե՛մ, գիտե՛մ,
Որ զայրացել ես աշխարհի բոլոր
անիրավների,
Ինքնին ու հավատի ուրացողների,
Քո ավան մեկի փոխարեն այսօր՝
Տասներեսանի
Մարդու արնախում չարիքների դեմ...
Եվ դու ընտրեցիր նվաստագույն արդար,
Փլատակների ու քարերի մեջ հրխտեցիր,
Դամեցիր մահով բարձրահարկերի,
Որ ժողովուրդներ, հոգիներ զգան
Սարսափն նրա հանցակցության
Անմեղությունից
Ու սանձահարեն
Իրենց չարության կրքերն անհուն..

Ախ, գիտեմ արդեն,
Որ մեղավորին պատժելու համար
Դու անմեղին ես դնում միշտ Աստծո
Զոհասեղանին...
Ինչո՞ւ ես ինձնով ողբերգական վիշտը
բաղդատում,
Քավում մեղքերը այս բիրտ աշխարհի...
Որ Հայաստանն է դարձել Գողգոթա,
Որպես ես ինձ հետ կորուստներ բանի
Եվ մարմարների անծուծ ես լալիս
Պատուհանի տակ...
Աշխարհի բոլոր երեխաները հանել
Հայաստան,
Դրաստությունն
Հավերժություն են առնում Քո որդուց
Եվ հավաքում են ազնիվ հարությունն սուրբ
անեղծության
Եվ Քե՛զ, ով Բարձրյալ,
Քե՛զ, որ բաղել ես կուռամիտներին զորեր
հաստատար
Եվ հողաղետի գոյության յո՛ւյսն ես չափել
նինեվացոց
Տոնման ազրելու հավիտենությամբ.
Եվ ինչպես խաչված Քրիստոս որդիդ.
Քեզ եմ դիմում, Հա՛յր.
— Այս ի՞նչ ես անում...

Մեկ է, մենք կապրե՛նք

Ո՞ւր ես իմ Քաղաք,
Անբառամ տառին պաշտելի Գյումրի,
Ուր ժամերգության լույսը Յոթ Վերքի
Գմբեթից ծորում, երգում էր զի՛նգ-զա՛նգ,
Մտնում անտուն,
Օրհնանք էր բաշխում ամեն նոր տարուն...

Ախ, տարի՛ չէ սա, դա՛ր է փորձության,
Սա անդունդ է ընդհուպ մահերի ու
դաժանության.
Ասա՛ ինձ, տատի, ինչո՞ւ է հայոց կոտորածներով
Անվերջ հաստատվում
Վայրագությունը մարդկային հոգու,
Եվ ինչո՞ւ, ասա՛, մեզնով են հարեն
Ճշգրտվում այսօր
Ո՛չ միայն խղճի ու համբերության
Սահմանները սուրբ,
Այլև բովանդակ
Բարության ուժը այս հողագնդի...

Ո՞ւր ես, իմ Քաղաք,
Լեզու է առել գետինը անգամ,
Ճնշում է ծանր, Մերը խուլ հեկեկում,
Այն ո՞վ է անում,
Այն ո՞վ է լալիս,
Երեխա՛ ճչաց.
Ձայներ են գալիս հողի ընդերքից
Սարսափած,
Վհա՜տ...
Գնում եմ գալիս հրաշք չուրջն անվերջ,
Ու զգում եմ, վա՜խ, ինչպես մարմրում,
Հանգչում են խորքում ձայները հատ-հատ...
Խլացարվում եմ անկարողության
Վիճակից իմ բութ...
Ես, ողորմելի՛ս,
Որ հնար չունեմ, բե այս վայրկյանին
Օգնության հասնեմ հողում խեղդվողին,
Սուզվեմ քարերի ու փլվածքի մեջ,
Որ գտնեմ մեկին
Փրկե՛մ, իմ Քաղաք...

Ո՞վ լուսահոգի, տանջված իմ տատի,
Իմաստուն էիր, երբ ձեռքս բռնած
Յոթ Վերք գնալիս
Փսփսում էիր, բե՝ Արարիչը ողբերգական,
Որպես սուրբ խորհուրդ,
Մե՛զ է փորձում ընտրել էն գլխից.
Որպես դիմացկուն, հզոր ժողովուրդ...
Եվ դիմանո՛ւմ ենք ի տես աշխարհի,
Եվ կդիմանա՛նք ի յուր չարերի,
Մե՛կ է, մենք հայ ենք, մե՛կ է, մենք կապրե՛նք,
Եվ լեզվով, ոգով
Հավերժին հույժին մենք կդիմանանք...
Եվ կկառուցե՛նք Քաղաքներ, գյուղեր,
Եվ կշենանա՛նք,
Եվ կշնանան շուրթերը մեր.
Որ մենք ի ծնե
Ունենք մշտական դեմք ու գրանցում,
Հավիտենության առեղծվածի մեջ...

Ո՞ւր ես, իմ Քաղաք,
Անբառամ տառին պաշտելի Գյումրի,
Ուզում եմ նրա առհավատներին
Տեսնել մի պահ չտապել ուշանում,
Բայց ավա՜ղ, չկա,
Չկա Յոթ Վերքի ողջությունը կուռ,
Վերածվել, տխուր ամփոփվել իր մեջ.
Աղոթում է լուռ...
Կարկամել, հուզվել Քաղաքում եմ տատասում
Եվ որոնում եմ տեսքն այն բարի,
Երբ գնում էին կենսախնդությամբ
Փողոցներ, անկր, մարդիկ բյուրավոր.
Այդ ինչպե՞ս եղավ,
Ախ, ինչպե՞ս եղավ,
Որ հրաշքների, պալատների հետ
Խեղճ մանկությունս էլ մնաց անհամվել
Փլատակների ու քարերի տակ...

Գ. Թ. № 11, 10 մարտի 1989 թ.

1988. ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ 7. ԱՐՀԱՎԻՐՔԻ ՀԵՏՔԵՐԸ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՆԵՐՈՒՄ

Լուսանկարները՝ Ա. ՄԱԿԱՐՅԱՆԻ

ՀՈԳԱՏԱՐՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՎՈՒԹՅԱՆ ԷՊԻԿԵՆՏՐՈՆՈՒՄ

Դեկտեմբերի 7-ին Հայաստանի հյուսիսային մի շարք շրջաններում տեղի ունեցած ավերիչ երկրաշարժի էպիկենտրոնն այս օրերին դարձել է հիրավի մարդկային հոգատարության, գործուն կարեկցանքի ու պատասխանատվության էպիկենտրոն: Ամբողջ երկիրն է մասնակցում փրկարար և վերականգնողական աշխատանքների ծավալմանը, տուժածներին օգնություն ցույց տալուն: Այդ գործունեությունը կոորդինացնում և դրան ուղղություն է տալիս ԽՄԿԿ Կենտկոմի քաղբյուրոյի հանձնաժողովը՝ Ն. Ի. Ռիժկովի գլխավորությամբ:

Դեկտեմբերի 9-ի առավոտյան հանձնաժողովի նիստում, որին մասնակցում էին միութենական մինիստրությունների ու գերատեսչությունների, ՀԱՄԿԿ-ի ղեկավարները և Հայկական ԽՍՀ-ի ղեկավարությունը, պահանջկոտությամբ վերլուծվեց նախորդ գիշերն առաջադրված փրկարար խնդիրների կատարումը, ամփոփվեցին գիշերային աշխատանքների արդյունքները, ճշտվեցին հետագա անհետաձգելի անելիքները: Գլխավոր խնդիրը, ինչպես ընդգծվեց, վերստին մնում է փլատակների ու ավերակույտերի շուտափույթ մաքրումը: Դրանց տակ դեռ կարող են ողջ մարդիկ լինել: Նախորդ օրն, օրինակ, խորհրդային բանակի ռազմիկները արտադրական շենքի տեղում ավերակույտերից մեկը մաքրելիս լույս աշխարհ դուրս բերեցին ու փրկեցին 200 մարդու: Փրկել ողջերին, լիովին հանել զոհվածների դիակները՝ այստեղ թանկ է յուրաքանչյուր րոպեն: Անսահման անձնվիրությամբ, առանց քնի ու հանգստի, մարդասիրական հերոսության խիզախ օրինակներ ցույց տալով, այդ գլխավոր խնդրի կատարման վրա են աշխատում խորհրդային բանակի ռազմիկները, ինչպես նաև տեղի բնակիչների, Երևանից, տարբեր քաղաքներից ու հանրապետություններից եկած երիտասարդության թվից նրանց կամավոր օգնականները: Ավերակույտերը հեռացնելով, դեռևս ողջ մնացածներին փրկելուց և զոհվածներին հողին հանձնելուց հետո միայն կարելի է ձեռնամուխ լինել մարդկանց էվակուացմանը տուժած քաղաքներից ու գյուղերից և սկսել շենքերի, ինժեներային ցանցերի, ջրմուղ և էլեկտրամատակարարման համակարգերի վերականգնման պլանաչափ աշխատանքը:

Շուրջօրյա աշխատանքի համար կազմվում են կոմպլեքսային բրիգադներ, ժամանել են 450 հանքափրկարարներ: Ընդլայնվում է արտասահմանից եկող օգնությունը, աղետի շրջաններն են հասցվել հանքային աշխատանքների 60 ֆրանսիացի մասնագետներ: Մինչև դեկտեմբերի 11-ը ավերակույտերի մաքրման աշխատանքներին կմասնակցի առնվազն 500 ավտոամբարձիչ:

Դրա հետ մեկտեղ, հանձնաժողովի նիստում խիստ քննադատության ենթարկվեց հանրապետական մարմինների դանդաղկոտությունը՝ տուժածներին ժամանակավոր օթևանով ապահովելու, սննդի, պարենային ապրանքների վաճառքի կետերի կազմակերպման ուղղությամբ: Պահանջվեց օրվա ընթացքում արմատապես փոխել իրադրությունը:

Այնուհետև տեղի ունեցավ խորհրդակցություն միութենական հանրապետությունների մինիստրների խորհուրդների նախագահների տեղակալների հետ, որոնք անօրինում են

(Շարունակությունը՝ 5-րդ էջում)

ԺԱՆՆԱ ՎԱՐՈՍԻ ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ

Մեզ՝ ողջերիս համար մահը սովորաբար հեռավոր մի բան է թվում, որին չենք հավատում և շարունակ ուզում ենք անրանցի հետև գցել, մոռանալ նրա գոյությունը: Մահը հաճախ ծածուկ, գաղտագողի մոտենում էր մեր մերձավորներին և տանում ընտանիքներին: Այս անգամ կատարվեց անհավատալի բան: Մահը գրոհեց սանձ ամբողջ ռազմաճակատով: Մահը պատերազմ հայտարարեց մեր ժողովրդին, մեր քաղաքին: Մնացինք շվարած: Նախադեպը չունեցող երկրաշարժ: Պատմության մեջ, մեր հայոց պատմության էջերում մենք նման բան չէինք կարդացել: Եվ տարավ միզանից հազարներ, մտավ ամեն մի տուն, ամեն մի օջախ ու սև ձեռքերով ընտրեց իր զոհերին՝ հազար հազարավորների դարձնելով անօթևաններ, որդեկորույսներ: Մենք մեկից որբացանք, մեկից կորցրեցինք զավակներիս և առ այսօր ուշքի չենք կարողանում գալ:

Սիրելի Ժաննա, 2,5 տարի է անցել, մենք չենք համակերպվում մահվանդ հետ, չենք հավատում, չենք հավատում: Որքա՞ն սարսափելի է. սպասում ենք... Ախր սպասում ենք հավատով, նույնիսկ հույսով... Ի՞նչ անհեթեթություն: Ինչ իրավունքով, ինքներս էլ չգիտենք: Մենք գիտենք, որ սա խաբկանք է: Մենք փնտրում ենք աչքերով քեզ, մեր լսելիքը ծարավի է քո ձայնին: Ասա, ինչպե՞ս հաշտվենք: Մեզ այլևս չի ծփա ուրախության ալիքը, որ փոթորկում էր հատկապես քեզ հանդիպելիս:

Ժաննան ծնվել էր 1955 թվականի հունվարի 1-ին, բարձր գնահատականներով ավարտել № 4 դպրոցը: Ժաննան պարզապես չքնաղ աղջիկ էր, սիրված տանը, դպրոցում, հետո նաև աշխատանքային կոլեկտիվում:

Նրա բարության ու քաղցրության ծառի պտուղներն էին երկու դստրիկները՝ Հասմիկը և Արմենուհին: Նրանցից ավագը՝ Հասմիկը, այն պահին, երբ իրենից հետո զոհվող մայրը ճչում էր «բալիկներս», մի անգամ միայն օգնության աղերսով կանչեց «մայրիկ» և հանգավ:

Բարեբեր ծառից մնաց մի դալար ճյուղ՝ Արմենուհին, որը աղետից օր առաջ սանս հատուկ պատվերով ուսուցանած մայրական բանաստեղծությունն է կրկնում, չզգալով հետևանքը.

Մայր, քեզ համար երգ եմ
ասում,
Ի՞նչ կատարցի չգիտեմ,
Տես ինչպես է ձայնս
դողում
Քո անսահման պարտքի
դեմ:

ՀԱՍՄԻԿ ԳՐԻԳՈՐԻ ՀԱՑՈՒՆՅԱՆ

Ժաննայի դուստր Հասմիկը ծնվել է 1977 թվականի մարտի 10-ին: Ահա նա լուսանկարում է, համեստ սանրված քով, սև արտահայտիչ աչքերով, նորաթողորջ ու հնազանդ: Հասմիկը և սուսիկ էր ու համեստ, և խնդուն էր ու բարի, և լուռ էր ու հնազանդ, և քնքուշ էր ու լուռ: Սիրում էր ծիծաղել ու զարմանալի բան, անգամ լիաթոք ծիծաղելիս նրա աչքերը մնում էին թախծոտ ու տխուր:

Սովորում էր Սունդուկյանի անվան № 20 դպրոցում: Նա կակաղ անսահման սիրով կապված էր դպրոցին, դասարանին, դասընկերներին: Զոհվեց իր սիրած դպրոցում ու մեջնեց, խավարեց, մի գարնանաբույր կյանքի առավոտ: Լուսաբաց, որ հազարավորների համար չունեցավ իր երեկոն, ինչպես երգվում է հինավուրց երգում:

ԱՐԱՔՍԻ ԿՈԼՅԱՅԻ ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ

Ծնված 1914 թվականին: Հայկական ավանդապահ մի ընտանիքի առաքինի մեծություն, որը սրբացել էր տառապանքից, կյանքի դառնություններից, թուրքական ջարդերից, 1926 թվականի երկրաշարժից ու մեծ Հայրենական կոչված պատերազմի դաժան օրերից:

Այսքան արհավիրք տեսնելուց հետո, բնական է, որ նրա աչքերը գալիքին էին նայում երկյուղով:

— Աստված չանի էլ օրերը հետ դառնան...

Ամեն երեկո, երբ իրիկունն էր մեղմիկ իջնում, նա քնելուց առաջ տներ Աստծուց խաղաղություն էր աղերսում աշխարհին, երջանիկ ու հանգիստ կյանք՝ մարդկանց: Եվ որքան պետք էր անխիղճ լինել և որքան չարանախանձ էր ճակատագիրը, որ այդ վախեցած, բարի ու իմաստուն աչքերի համար ցույց տվեց դաժանական մի դրվագ, որին կուլ գնացին աղջիկը՝ Ժաննան ու Հասմիկ թոռը:

ԵՎ ԿՅԱՆՔԸ ՄՆԱՑ...

Ամեն դղրդյուն... Հինավուրց Գյումրին մի քանի վայրկյանում փլ ուզվեց, տնքաց հողը անմեղ զոհերի ծանրությունից:

Այդ աղետի զոհը դարձավ նաև իմ աշակերտ Անուշիկը, որի 24 տարին դեռ չէր բոլորել: Սովորել է № 14 դպրոցում, որից հետո Կարա-Մուրզայի անվան երաժշտական ուսումնարանում: Ավարտելով դաշնամուրային բաժինը, նա աշխատանքի անցավ և դարձավ իր ուսուցիչների գործընկերը:

Նրա ամուսինը՝ շնորհալի մի երիտասարդ, Գևորգ Պողոսյանը աղետից 40 օր առաջ էր մահացել ավտովթարից, թողնելով կնոջը, որպես մխիթարանք իր մեկ տարեկան յոթ ամսական ԱՆՆԱ ԳԵՎՈՐԳԻ ՊՈՂՈՍՅԱՆԻՆ:

Սև ճակատագիրը դա էլ շատ տեսավ: Աննան իր մայրիկի հետ միասին մնաց քանդված օջախի ծածկի տակ:

Ծանր է վիշտս, այս փոքրիկ հիշողությամբ ուզում եմ փարատել այն... Փարատել վիշտս, սակայն է հեշտ...

Աղետի զոհ դարձավ նաև շատ տառապանքներ տեսած իմ պետը՝ ԲՈՒՐԱՍՅԱՆ ԱՐՄԵՆԱԿԻ ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆԸ (ծնված 1920 թ. մարտի 18-ին): Լավագույն աշխատանքի շնորհիվ նա պարգևատրվել էր «Աշխատանքի վետերան» մեդալով և մի շարք պատվոգրերով:

Բուրիկը ընդամենը 24 տարեկան էր, որ Հայրենական պատերազմում զոհվեց ամուսինը՝ թողնելով նրա խնամքի տակ 2 որդիներին: Աշխատեց, տուն-տեղ դրեց, ամուսնացրեց որդիներին, ուրախ էր իր հարսներով ու թոռնիկներով: Ճակատագիրը դարձյալ իր ծանրությամբ ընկնեց նրա հոգին:

Ծաղկուն հասակում դաժան մահը խլեց ավագ որդուն՝ Լյովային:

Եվ տակավին երիտասարդ, երեք որդիներով մնացի նրա հովանու տակ: Բազմաչարչար տատիկը իր հոգու կրակով ջերմացրեց նրանց, հասցրեց իրենց նպատակին:

ՕՖԵԼՅԱ ԲԱԳՐԱՏՈՒՆԻ

ՎԱԶԳԵՆ ԹՈՒՄԻԿԻՍ

9 հարկանի շենքը, որտեղ ապրում էինք, ընդամենը մեկ տարվա կառուցած էր և... չդիմացավ պահին: Թոնիկս՝ 11 տարեկան Վազգեն Մանուկյանը, գերազանցիկ տղա էր, սովորում էր № 23 դպրոցում: Նրան գտանք 7-րդ օրը և ընդամենը երեք մարդով հողին հանձնեցինք: Հետո, օրեր անց, երբ նրա ուսուցիչներին իմացան, տեսնել էր պետք թե ինչպես էին լաց լինում՝ չկարողանալով իրենց զսպել...

ՄԿՐՏՉՅԱՆ ԿԱՐԵՆ

Ծնվել էր 1978 թ. հունվարի 7-ին, սովորում էր 20-րդ դպրոցի 4-րդ դասարանում: Փոքրիկ տղան գերազանցիկ աշակերտ էր և դեռ քանի-քանի հինգներ էր ստանալու: Ռուսաց լեզվի դաս էր, Կարենը, ինչպես միշտ, հաճախ ուշադրությամբ էր և դեռ չընթերցած լավ սովորած այդ օրվա դասը պատասխանել, երերաց սիրելի դասարանը և ամեն ինչ վերածվեց փլատակների:

Սիրում էր երաժշտություն: Ոչ ոք չէր սովորեցրել, բայց նա սիրում էր դաշնամուր նվագել:

ՀԱՍՄԻԿ ԱՐԱՄԻ ԼՈԳՅԱՆ

Ծնվել է 1977 թ., հոկտեմբերին, զոհվել № 9 դպրոցում: Հասմիկը շատ էր սիրում իր ծննդյան ամիսը՝ հոկտեմբերը: Տարվում էր ծառ ու ծաղկով, աշնան ոսկեգույն տերևներով:

Նոր էր բոլորել 11 տարին, երբ դաժան երկրաշարժը իր զոհը դարձրեց այդ անմեղ ծաղկին՝ չթողնելով տեսնել իր տնկած ծառերի առաջին բողբոջները, որ աճել էին բակում:

Այժմ չկա Հասմիկը: Կա Հասմիկի ծառը, որն աչքի լույսի պես խնամում ու իր արցունքներով է ջրում որդեկորույս մայրը...

ԹԻՆԱ ԳԱԳԻԿԻ ԽԱՉԱՏՐՅԱՆ

(ծնվ. 1979 թ.)

3-րդ դասարանցի այս աղջիկը, որ դեռ խաղն ու դասը համատեղում էր ու նոր-նոր գրքերի աշխարհն էր ուզում խորասուզվել, չհասցրեց ոչինչ անել: Նա մի դալար շիվ է՝ արհավիրքի անխիղճ ձեռքով պոկված, զոհված բազում ուրիշ անմեղ ու խելացի բալիկների հետ:

Մի՞թե հնարավոր է ձեզ մոռանալ...

ԵՐԵՎԱՆԻ ԶԻՆՎՈՐԱԿԱՆ ՊԱՐԵՏԻ ՀԱՂՈՐԴՈՒՄԸ

Երկրաշարժի հետևանքով ստեղծված ծանր, ողբերգական իրադրության, տարերային աղետի հետևանքների վերացմանն օգնելու համար, ժողովրդատնտեսական բեռների փոխադրումների ծավալի ավելացման կապակցությամբ, բոլոր ծառայությունների բնականոն գործունեության համար պարետային ժամի գործողությունը հանրապետության ամբողջ տարածքում սահմանվում է ժամը 24-ից մինչև առավոտյան ժամը 5-ը:

Գեներալ-լեյտենանտ՝

Վ. ՍԱՄՍՈՆՈՎ

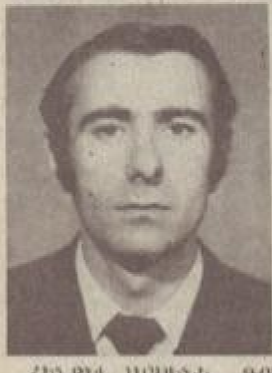

ՀԵՆԶԻԿ ՍԱՄՍՈՆԻ ԳՐԻԳՈՐՅԱՆԸ ծնվել է Լենինականում, 1946 թ.: Դպրոցն ավարտելուց հետո ուսանել է հաստոցաշինական տեխնիկումում, հետո՝ ԵրՊԻ-ի մասնաճյուղի մեխանիկական բաժնում, ստացել ինժեների որակավորում: Աշխատում էր մետաղյա իրերի գործարանում շուրջ 20 տարի: Ինստիտուտն ավարտելուց հետո շարունակեց աշխատանքը նույն ձեռնարկությունում, որպես ինժեներ-տեխնոլոգ:

Այնտեղ էր աշխատում նաև ԼՈՒԻԶԱ ՌՈՒԲԵՆԻ ՂԱՆԴԻԼՅԱՆԸ որպես ինժեներ: Ճանաչեցան իրար, ամուսնացան և ունեցան երկու որդիներ:

1987 թ. Հենզիկին նշանակեցին ստանդարտային կոմպրեսորների գործարանի պետընդունման բաժնի պետ: Դեռ մեկ տարի էլ չէր աշխատել, երբ վրա հասավ արհավիրքը: Այդ օրը նրանց տանը սպասում էր կինը: Լուիզայի հետ պայմանավորվել էին բժշկի գնալու: Դաժան արհավիրքը չխնայեց և ոչ մեկին: Հենզիկը զոհվեց աշխատանքի վայրում, Լուիզան՝ տանը, որբ թողնելով երկու զավակներին: Այս անմեղ զոհերի Գրիգորյանները ամեն ինչ անում են, որ երեխաները անհոգ մեծանան և վառ պահեն ծնողների հիշատակը:

ՎՈԼԱ ԳՐԻԳՈՐՅԱՆ

ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՀՈՎՍԵՓԻ ՊՈՂՈՍՅԱՆ

57-րդ աշունն էր թևակոխել եղբայրս, երբ վրա հասավ արհավիրքը: Դեռ չէր պակասել կնոջ՝ Ամալյայի կորստի վերքը: Նրա մահվան առաջին տարելիցը ընկավ դեկտեմբերի 4-ին, իսկ 3 օր հետո ավերիչ երկրաշարժը կտրեց նաև նրա կյանքի թելը: Մեզ նյութամատակարարողների գործարանում էր աշխատում, աշխատանքային ընկերների մոտ մեծ հարգանք էր վայելում: Անսահման բարի և ներողամիտ [illegible] էր, ընտանիքին նվիրված հայր, սակայն այդպես էլ չհասցրեց երեք որդիների երջանկությունը տեսնել: Երազանքներն ու նպատակները մնացին անկատար: Հաստոցի մոտ անշարժացած գտանք նրան և մեծ դժվարությամբ հողին հանձնեցինք: Բայց մինչև օրս նրա վառ կերպարը մեր սրտերում է և այն հավերժ կմնա:

ՌՈԶԱ ՀՈՎՍԵՓԻ ՊՈՂՈՍՅԱՆ

Ծառ բարի ու ժպտերես էիր իմ քույրիկ, մեծի ու փոքրի հետ հաճելի զրուցակից, ընտանիքին նվիրված մայր, սակայն արհավիրքը ընդմիշտ բաժանեց նրանցից: Զավակների ու թոռների երջանկությունը չվայելեցիր, կարոտ մնացիր այդ հաճույքին: Նոր էիր անցել աշխատանքային թոշակի, արժանի հանգիստ էիր վայելում, բայց ճակատագիրը քեզ հետ նույնպես վարվեց դաժանաբար, չթողնելով շարունակել ապրել և վայելել կյանքի քաղցրությունը, իսկ այն դու տեսնում էիր քո սիրելի թոռնիկներին մեծացնելու և նպատակներին հասցնելու մեջ:

ԿԱՐԵՆ ՍԵՐԳԵՅԻ ՊՈՂՈՍՅԱՆ

Կյանքիդ ճանապարհը դժվարությամբ էիր հարթում ու անարգել առաջ ընթանում, բայց ծաղկման շրջանում ամեն ինչ խավարեց, թաղվեցիր բազմահարկի պես ու անհետացար, չխնայելով նույնիսկ քո ծնողներին, որոնց վիշտն ու մորմոքը այդպես էլ [illegible]: Դեռ 22 տարին չէր լրացել, ավարտեցիր Կիրովի անվան դպրոցը և սովորում էիր պոլիտեխնիկական ինստիտուտի 2-րդ կուրսում: Կյանքիդ նպատակն էր պիտանի մարդ դառնալ, լավ ապրել, ընտանիք կազմել, հայրական օջախը ծխացնել, բայց ինքդ ծուխ դառնալով, մորմոքեցիր մեր սրտերը, խորտակեցիր քո և մեր երջանկությունը: Այդ օրը տանն էիր ընկերներիդ հետ, և այդպես էլ Շիրակացու 54 «գ» շենքի հետ կործանվեցիր: Շենքի փլատակների տակ էլ կնքեցիր քո մահկանացուն, մեր բարի ու ազնիվ, համեստ ու մարդասեր բալիկ, մեր անզուգական Կարեն:

Կարեն, քո անունն է կրում եղբորդ նորածին արու զավակը:

Ս. ՊՈՂՈՍՅԱՆ

ՀԱՄԲԱՐՅԱՆ ԱՐՏՈՒՇ ԺՈՐԺԻԿԻ

Ծնվել էր 1951 թվականին: Աշխատում էր Բոյանջուրի Թռչնաբուծարանում: Դեկտեմբերի 7-ին, ժամը 12-ին պետք է տանից դուրս գար, գնար գործի, բայց զոհվեց տանը՝ կնոջ, երեխայի և եղբոր հետ: Ա-[illegible] № 6 շենքում:

ՓԵՏՐՈՍՅԱՆ (ՀԱՄԲԱՐՅԱՆ) ԱՆԱՀԻՏ ԱՐԱՄԱՅԻՍԻ

Ծնվել էր 1950 թվականին: Աշխատում էր գայլիկոնի մեքենա գործարանում, համեստ աշխատավոր, հարգված անձնավորություն էր: Երկրաշարժից 10 րոպե առաջ նա մտավ տուն ու... զոհվեց ամուսնու, ամուսնու եղբոր և աղջկա հետ:

ՀԱՄԲԱՐՅԱՆ ԼԵՅԼԻ ԱՐՏՈՒՇԻ

Ծնվել էր 1984 թվականին: Նոր էր բոլորել չորս տարին, աշխույժ, թովիչ աղջիկ էր, որ թիթեռի նման կարճատև կյանք ունեցավ:

ՀԱՄԲԱՐՅԱՆ ԲԱԲԻՍ ԺՈՐԺԻԿԻ

Ծնվել էր 1955 թվականին: Աղետի ժամանակ գտնվելիս է եղել շենքի բակում: Երբ տեսել է, որ շենքը փլվում է, վազել է օգնելու, եղբոր ընտանիքին փրկելու, բայց մնացել է շենքի փլվածքների տակ:

ՓԵՏՐՈՍՅԱՆ ՌՈԶԱ

ՀՈԳԱՏԱՐՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՎՈՒԹՅԱՆ ԷՊԻԿԵՆՏՐՈՆՈՒՄ

(Սկիզբը՝ 3-րդ էջում)

շինարարական աշխատանքները։ Հայաստանին համակողմանի օգնություն ցույց տալու բոլոր եղբայրական հանրապետությունների ժողովուրդների ազնիվ, մարդասիրական ձգտման հիման վրա ստեղծվում է ռեալ ծրագիր։

Յուրաքանչյուր հանրապետություն կմասնակցի Լենինականի, Կիրովականի, Սպիտակ քաղաքներում տարերային աղետի հետևանքների վերացմանը, նորոգման-վերականգնողական աշխատանքներին, նոր շինարարությանը, այստեղ կստեղծվի սեփական շինարարական բազան։ Գյուղական վայրերում նորոգման-վերականգնողական աշխատանքները հանձնարարված են ԽՍՀՄ պետագրոարդի և ԽՍՀՄ ջրտնտմինի կազմակերպություններին։ Խնդիր է դրված վերականգնողական գործողությունների մեջ ավելի ակտիվորեն ներգրավել միութենական այն մինիստրությունները ու գերատեսչությունները, որոնք ձեռնարկություններ, կազմակերպություններ ունեն տուժած շրջանների տարածքում։

Երկու տարում միութենական հանրապետությունները այստեղ կկառուցեն մոտ 5 միլիոն քառակուսի մետր ընդհանուր տարածությամբ բնակելի տներ, ինչպես նաև դպրոցներ, մանկապարտեզներ, հիվանդանոցներ և սոցիալ-կուլտուրական նշանակության այլ օբյեկտներ։

Նույն օրը միութենական հանրապետությունների մինիստրների խորհուրդների նախագահների տեղակալները մեկնեցին ապագա շինարարության շրջանները։

Ելնելով ռեալ իրադրությունից, ԽՍՀՄ կենտկոմի քաղբյուրոյի հանձնաժողովը որպես առաջնահերթ միջոցառումներ նշեց նաև ավտոմոբիլային ճանապարհների ու երկաթուղիների վնասված հատվածների վերականգնումը, տրանսպորտի երթևեկության հստակ կազմակերպումը, շինարարական տեխնիկա, պարենամթերք, առաջին անհրաժեշտության ապրանքներ ու դեղորայք մատակարարող ավիացիայի անխափան աշխատանքը։ Նախատեսված է աղետի շրջան եկած բրիգադների տեղաբաշխում և այստեղից երեխաների էվակուացում։ Գործի ավելի հստակ կազմակերպման համար որոշված է Սպիտակ, Լենինական, Կիրովական քաղաքներում ստեղծել կոորդինացիոն օպերատիվ շտաբներ։

Շտաբների կազմի մեջ կմտնեն այդ քաղաքներում տեղաբաշխված զորամասերի հրամանատարները, տրանսպորտի, առևտրի, կոմունալ տնտեսության ղեկավարները։ Շտաբների գլխավորման գործը հանձնարարված է անձամբ Հայաստանի կոմկուսի կենտկոմի քարտուղարներին։

Ուշ երեկոյան ԽՍՀՄ կենտկոմի քաղբյուրոյի հանձնաժողովը ամփոփեց դեկտեմբերի 9-ի փրկարար-վերականգնողական աշխատանքների արդյունքները։ Նշվեց դրանց տեմպերի արագացումն ու մասշտաբի ընդլայնումը։ Մասնավորապես վերականգնված է երկաթուղային երթևեկությունը դեպի Լենինական և Սպիտակ։ Լենինականի կայարանը ընդունեց բեռնված առաջին էշելոնները։

Վերականգնվում են ավտոմոբիլային կամուրջները, թունելները, ճանապարհները մաքրվում են քարակույտերից, վերացվում են սողքի հետևանքները։ Կարգավորվում է երթևեկությունը Սպիտակ և Լենինական քաղաքներ տանող ճանապարհներին, նպատակ ունենալով կանաչ ճանապարհ ապահովել տեխնիկա, պարենամթերք և այլ առաջնահերթ բեռներ տեղափոխող ավտոմեքենաների շարասյուների համար։

Աղետի շրջան են եկել երկու լրացուցիչ ինժեներային գունդ, մեկ երկաթուղային բրիգադ։ Դրանց անձնակազմը անմիջապես գործի է անցել։ Մոտ օրերս կժամանի ևս հինգ գունդ։ Զորամասերը տաք սնունդ կետեր են բացել բնակչության համար։ Սկսվել է ջրմուղի, էլեկտրալուսավորման, հեռախոսային կապի վերականգնումը։

(ՏԱՍՍ)

ԷՄՄԱ ԹԱԴԵՎՈՍՅԱՆ (ԱՆՈՅԱՆ)

88-ի նոյեմբերի 10-ին լրացավ ծննդյանդ 33-ամյակը։ Հավաքվել էինք միրծալորեն... բոլ և մեծ շուքով էինք տոնում քո ծննդյան օրը։ Բարեմաղթությունների տարափ էր տեղում։ Ի սրտե ցանկանում էինք երեք անգամ 33 տարիների կյանք։ Օ, աստված, ինչո՞ւ չիրականացան այդ մաղթանքները։ Այդ ժամանակ ո՞վ կարող էր մտածել, որ չի անցնի մի ամիս և այդ երեկոյից մի ցավոտ հուշ կմնա, փլատակների կվերածվի շենքը, ուր ապրում էինք, զույգ որդիներդ մոլորյալ գառնուկների պես կպտտվեն այդ ավերակույտի շուրջը և... քեզ կը փրնտրեն։

Միրելի քույրս, թեև 9 օր հետո գտանք քեզ և հիմա... գիտենք որտեղ ես, բայց քանի դեռ ողջ ենք՝ քեզ ողջերի մեջ ենք փնտրելու։

ՊԱՏՄՈՒՄ Է ՄԱՅՐԸ

ԿԱՐԻՆԵ ՄԱՐՏԻՆԻ ԳԻՆՈՍՅԱՆԸ ծնվել է 1963 թ. ապրիլի 8-ին, Լենինականում։ Սովորել է № 35 դպրոցում, որն ավարտել է գերազանցությամբ։ Այնուհետև սովորել է № 4 պրոֆտեխուսումնարանում, մանկավարժական ուսումնարանում, ցուցաբերել գերազանց առաջադիմություն։ Դարձավ նաև մանկավարժական ինստիտուտի բանասիրական ֆակուլտետի ուսանողուհի, այստեղ էլ աչքի ընկավ իր գիտելիքներով, ընկերասիրությամբ։ Այդ չարաբաստիկ տարին երկրորդ կուրսում էր ու... հավերժ մնաց երկրորդ կուրսեցի։ Նրա երգը, պարը, հումորը ընդմիշտ լռեցին։ Ծննդկանից երեք տարի անընդմեջ որպես կոմիսար վերադարձավ գովասանագրով։ Հնարավոր չէ հիշել քո 25 տարվա յուրաքանչյուր մանրամասնը, որոնք ամեն վայրկյան մեզ հետ են։

ԵՐԿՈՒ ԵՂԲԱՅՐ

ԱՐՄԵՆ ՎԼԱԴԻՄԻՐԻ ՊՈՂՈՍՅԱՆ

Ծնվել էր 1971 թվականին, Լենինականում։ Սովորել № 3 միջնակարգ դպրոցում։ 8-ամյա կրթություն ստանալուց հետո ընդունվեց № 35 մարզական թեքումով պրոֆտեխուսումնարանի։ Ուսումնարանի բռնցքամարտիկ էր։ Հայաստանի և Անդրկովկասի պատանեկան առաջնությունների բազմակի հաղթող էր։ ԽՍՀՄ առաջնությունում շահել էր արծաթե մեդալ։ Սպորտի վարպետ էր։ Ազատ ժամանակ քիչ էր ունենում, դասերն ու մարզումները ողջ ժամանակն էին խլում։ Բայց Արմենը սիրում էր բնությունը և հանգստի պահերը անպայմանորեն օգտագործում էր բնության գրկում, ձուկ որսալով։

ԱՐՏԱԿ ՎԼԱԴԻՄԻՐԻ ՊՈՂՈՍՅԱՆ

Ծնվել էր 1973 թվականին, Լենինականում, սովորել № 3 միջնակարգ դպրոցում։ 8-րդ դասարանն ավարտելուց հետո ընդունվեց № 43 գեղարվեստական ուսումնարանի քանդակագործական բաժինը։ Ղարաբաղյան շարժման ակտիվ մասնակից էր։ Մասնակցել է բազմաթիվ ցուցահանդեսների, միտինգների։ Նրա մտահոգությունը մեր տառապած հայ բնակիչների հետ էր։ Դա արտացոլվում էր նաև նրա քանդակներում։ Աղետի օրը եղբոր հետ կինոֆիլմ էին դիտում տանը։ Դա նրանց վերջին ֆիլմն էր...

Մայրը և երեք զավակները

ԱՆԱՀԻՏ ՊԵՏՐՈՍԻ ՄԱՆԱՍՅԱՆԸ ծնվել էր 1961 թվականին, Լենինականում։ Ավարտել է № 33 միջնակարգ դպրոցը, ուսումը շարունակել հաշվապահական ուսումնարանում։ Աշխատում էր ռեզիստորների գործարանում, որպես բանվորուհի։ Կոլեկտիվի ճանաչումով Անահիտը հաճելի ընկեր էր, քաղցրիկ, մարդամոտ, հոգատար ու կարեկից շրջապատի հանդեպ։ Ամուսնացած էր, երեք զավակների մայր։ Ընտանիքում համերաշխ, ջերմ մթնոլորտ էր տիրում։ Զարհուրելի աղետի պահին նա բռնել էր տան ճանապարհը, նոր էր դուրս եկել խանութից, կաթ գնելով իր փոքրիկների՝ ՀՈՎՀԱՆՆԵՍ ԽԶՈՅԱՆԻ (ծնված 1983 թ.) և երկվորյակների՝ ՀԱՅԿԻ ու ՍԱԹԻԿԻ (ծնված 1987 թ.) համար։ Անահիտը բարձրացավ վերև, իրենց բնակարանը (Տերյան 137 (47), գրկեց փոքրիկներին և ամեն ինչ կորավ գորշ ամպի... քանդված տան խավարում...

ՍՈՒՐԵՆ ԽԶՈՅԱՆ

ՊԱՏՄՈՒՄ Է ՏՈՀՄԻ ՇԱՌԱՎԻՂՆԵՐԻՑ ՄԵԿԸ

Ահավոր երկրաշարժի բոլոր տեսան նաև մեծախնձությունը բոլ Խորը, շատ խորը խոցվեց նրանցից յուրաքանչյուրի հոգին: Ուրիշի ցավը իրենց ցավըն էր, ուրիշի դժբախտությունը՝ իրենցը: Բայց՝ քանի՞-քանիսի հարազատներն էին այդ բում երկրաշարժի զոհում: Աստված մի արասցե նրան...

Եվ դեկտեմբերի 7-ին՝ երեկոյան գյուղի շատ ու շատ տներ արդեն աղետի չորանեն բում էին: Ո՞վ ինչ էր պատմում այստեղ... Ավաղ, երկրաշարժը ամենաահավորն էր բաժին հանել Մարալչյաններին: Զրուցում եմ սոսնի շատավերներից մեկի՝ Վեցիխանի հետ: Հաղորդանդամ այս այրը, հասման թախիծ ու վիշտ դարձած պատմում է, բացում իր հոգում անբուժված ցավն ու կսկիծը.

— Աղետից երեք չորս ժամ էր անցել, երբ հասա Լենինական: Ի՞նչ տեսա, ի՞նչ զգացմունքներ ունեցա՝ անհնար է բառերով նկարագրել: Մարդ ծովածավալ հուզմունքից կարող էր խելքը թռցնել: Միրա՞մ էր, թե՞ իրականություն: Աչքս գնորված էի: Կատարվածի հետ ինչպե՞ս, ի՞նչ կերպ հաշտվել, ահավոր ճշմարտության դեմ ի՞նչ անել: Ողջ մնացած մարդիկ մազերն էին փետում, խելագարի նման վազվզում այս ու այն կողմ, ողբում: Մեկի երեխաներն էին մնացել փլատակների տակ, մյուսի՝ մայրը, երրորդի՝ քույրն ու եղբայրը: Բոլորի ու նաև իմ կողքին կուտ նույն հարցերն էին տալիս. ո՞ղջ են, թե՞ մեռած մեր հարազատները, հնարավոր չէ՞ արդյոք փրկել նրանց:

Այս իրավիճակում մարդ իրեն կորցնելով ոչինչ չէր կարող անել:

Քաղաքի ծայրամասում (Ճի բակացու փողոցի) տապալված բազմահարկ շենքի մոտ հասա դողալով: Այստեղ քրոջս՝ Մեղայի բնակարանն էր ապրում: Ի՞նչ կարող էի անել... Հարազատներիս ճակատագրին անտեղյակ, խելագարի նման շտապեցի քաղաքի կենտրոն, մյուս քրոջս՝ Չինարի տան մոտ:

Մեղայի բնակարանի մասին ի՞նչ ասեմ: Նա որբևայրի կին էր, ամուսինը՝ Արարատ Պետրոսյանը մահացել էր դեռ 82 թվականին: Երկրաշարժի օրը Մեղան եղել է աշխատանքի վայրում՝ հիվանդանոցում: Ժամը 11-ին տուն է եկել, որպեսզի գիշերը ուշ քնած երեխաների՝ Աժիրանի, Անդրանիկի և Մարինեի համար ճաշ պատրաստի: Հետո երկրաշարժն էր մոլեգնել: 9-րդ հարկում գտնվող ՄԵՂԱՅԻ բնակարանը նետվել էր փոշոց: Փլատակների տակից հանեցինք իրենց: Մայրն ու երեք երեխաները իրար էին փաթաթված:

... Ուրեմն Չինարի տան մոտ եմ: Սարատիկի բան: Հինգ հարկանի շենքից միայն նրանց մուտքի բնակարաններն էին փլվել: Քույրս չկար: Չկար նաև նրա մոտ գտնվող հիվանդ մայրս՝ Աղունիկը:

Մայրս երկրաշարժից բոլոր առաջ բակում էր եղել: Նախախնամության կամոք ներս էր մտել և դեռ շորերը չհանած պանելը ընկել էր գլխին: Նրա դիակը հանեցին դեկտեմբերի 9-ին:

ՉԻՆԱՐԻՆ դեկտեմբերի 9-ին ավստրիացիների օգնությամբ գտան: Դեռ ողջ էր: Եկավ շտապ օգնության մեքենան, տարան Երևան: Մյուս հարազատներիս թաղելուց հետո այն տեղ գնացի: 48 համարի տակ թաղել էին:

... Երևանյան խճուղու վրա գտնվող ինը հարկանի շենքի մոտ հասա մի կերպ: Դա էլ հողին էր հավասարվել: Աղջկաս՝ ԱՂՈՒՆԻԿԻ բնակարանը այստեղ էր ապրում: Փեսաս ու նրա բարեկամները հուսահատ, շվար ու մոլոր կանգնել էին փլատակների կողքին: Տեխնիկա չկար, անհնար էր օգնություն ցույց տալ:

Դեկտեմբերի 9-ին գտանք աղջկաս դիակը: Դեռ տաք էր:

Երբ հանեցինք երեխաներին՝ Արայիկին ու Անահիտին, սեղմել էր կրծքին: Ավաղ, զավակները էլ կորցրին իրենց մանկանցում: Շտապ օգնության մեքենայով Աղունիկին տեղափոխեցինք Երևան:

Շիրիմը գտանք քնղհանուր գերեզմանոցում: Բերեցինք գյուղ, հանձնեցինք մայր հողին:

Օրեր անց, երբ եկա տուն, իմացա, որ երկրաշարժին զոհ էին դարձել նաև հորաքրոջս և հորեղբորս թոռները՝ ՌԻՏԱ ՍՏԱՄԲՈԼՑՅԱՆՆ ու ԻՍԿՈՒՀԻ ՂԱՐՍԼՅԱՆԸ:

գրառեց՝
ՄԻՔԱՅԵԼ ՆՈՐՅԱՆԸ

ՆՐԱՆՑ ՉԱՊՐԱԾ՝ ՏԱՐԻՆԵՐԸ

Մի անմեղ ծնունդ՝ ԱՆԱՀԻՏ աստվածուհու անունով: Նոռաչման: Երիտասարդ զույգի՝ ԱՆԻՎԱՐԴ (որին կարճ Անի էին ասում) ԲԱՂԴԱՍԱՐՅԱՆԻ ԵՎ ՄԱՄԻԿՈՆ ԳԱՍՊԱՐՅԱՆԻ սիրո և ամուսնության առհավատչյան, առաջին քաղցր պտուղը...

Եվ հանկարծ, երբ մոտենում էր փոքրիկի առաջին տարեդարձը, նա մի քիչ տկարացավ՝ խռովելով ծնողների ու գերդաստանի հանգիստը: Ի՞նչ անել, ի՞նչ միջոցների դիմել մանկիկի առողջությունը վերականգնելու, նրա աշխուժությունը վերադարձնելու համար: Չհապաղեցին: Մեկնեցին Լենինական: Դա 1988 թվականի դեկտեմբերի 4-ն էր: Կարծես ամեն ինչ լավ էր ընթանում. Հյուրընկալվեցին Մամիկոնի հորեղբոր տղայի՝ Վահանի տանը: Եղան մանկաբույժի մոտ: Միջտ ախտորոշման համար վերջինս խորհուրդ տվեց անալիզները հանձնել և պատասխանները ներկայացնել իրեն: Այդպես էլ արեցին: Պատասխանները վերցնելու էին դեկտեմբերի 7-ին, ժամը 12-ին: Սակայն անհամբեր էր Անին, ուզում էր ժամ առաջ իմանալ դուստրիկի հիվանդության պատճառը, իսկ ժամանակը կարծես հապաղում էր:

Եվ Անին, Հերիքնազն ու Օվսաննան Մամիկոնի անձնական օգտագործման մեքենայով սկսում են զբոսնել քաղաքում՝ սպասելով ժամանակը լրանալուն: Նրանք անտարբեր չեն կարող դառնալ անցնել «Մանկական աշխարհ» խանութի կողքով և ներս են մտնում: Անհավոր ցնցումը կասեցնում է նրանց ճամփան:

—Անի,՝ Անի՝...,—մի քանի անգամ լսում է Անին Մամիկոնի սարսափահար ու աղեկտուր ձայնը (նրանց երկրորդ ծնունդին էին սպասում, ուստի Անիվարդը, ի տարբերություն Հերիքնազի և Մամիկոնի, որոնք արդեն հասել էին աստիճանների կեսը, իջնում էր մանրաքայլ Օվսաննայի ձեռքից բռնած):

Այնուհետև...անորոշ վիճակ, չարագուշակ լռություն:

...Երկրաշարժի բոլոր ցնցումներից հետո նրանց առնում են հենց գյուղի ճանապարհներում, ուր հավաքվել էին դիմավորելու Բաքվից մազապուրծ փախած հայ գաղթականներին:

Բոլորն ա՞խ են քաշում, մոտանում սպասում ու գաղթականն, և ով ինչպես, ինչով կարող էր՝ հանգում է Լենինական: Անողոք արտեներում, ճեղքելով արհավիրքի համատարած փոշու ամպը, սկսեցին որոնումները: Մամիկոնի ավտոմեքենան կանգնած էր «Մանկական աշխարհ» խանութի դիմաց, ինքը չկար...

Խենթ ու խելագար ամբոխը, դես ու դեն զարնվելով, փնտրում է հարազատներին: Տե՞ր Աստված...մարդիկ սրա խանում են, նույնիսկ աչքալույս տալիս՝ մերձավորի դին գտնելիս: Ուրեմն դա էլ...բախտավորություն է:

Անիին փլատակների տակից հանում են կենդանի: Նա ապրում է ևս վեց օր: Գտնվում են նաև մոր և աղջկա՝ Հերիքնազի ու Օվսաննայի դիակները, հայրենիքում հողին հանձնվում:

Իսկ Մամիկոնը չկա ու չկա: Մեկ ամիս տևած որոնումները՝ տարբեր քաղաքներում, տարբեր հիվանդանոցներում, ապարդյուն անցան: Վերջ տահար Գասպարյաններից ի գորտ չեղավ օգնելու նաև «Որոնումը»: Ինչքան ժամանակը մեծանում էր, այնքան բարակում էր Մամիկոնին կենդանի տեսնելու հույսը:

Փետրվարի 7-ին, երբ արդեն օրվա վերջին Լենինականից ոչ հեռու գտնվող գերեզմանատան հերթական հողաթումբն էին բանում՝ առաջին պահ կարկամեցին, հետ քաշվեցին, արյունն սանս սառչեց երակներում. Մամիկոնն էր, իրենց սիրելի եղբայրը՝ ճզմված ու հողմածեծ:

...Փոքրիկ, անմեղ Անահիտ, այս ողջ անցուդարձը քեզ համար անհասկանալի, անհասանելի իրողություն է, որի էությունը կըմբռնես հետո, տարիներ անց, երբ արդեն չափահաս կդառնաս:

Ու,—երբ արդեն մեն-մենակ կամրջելով հայրենի գյուղի՝ Զիգրաշենի և հարևան Օորոջալարի (ուր թաղված է մայրդ) գերեզմանոցները, թարմ ծաղիկներ կդնես ծնողներիդ շիրիմներին՝ շշնջալով. «Սիրելի հայրիկ, սիրելի մայրիկ, ես կենդանի եմ: Ես կապրեմ ձեր չապրած տարիները, կիրագործեմ ձեր փայփայած, սակայն իրականություն չդարձած իղձերն ու երազանքները»:

ՀՌԻՓՍԻԿ ՔԹՈՅԱՆ

ՀԵՐԻՔՆԱԶ ԳԱՌՆԻԿԻ ԳԱՍՊԱՐՅԱՆ

ՕՎՍԱՆՆԱ ՎԱՀԱՆԻ ԳԱՍՊԱՐՅԱՆ

Երջանկությունն ու սերն էր թևածում այդ ընտանիքում։ Արթիկի շրջանի Նոր կյանք գյուղում 1955 թվականին ծնված Հերիքնազ Սարոյանը իր կյանքը առհավետ կապել էր Բոգդանովկայի շրջանի Ջիգրաշեն գյուղի բնակիչ Վահան Գասպարյանի հետ, նրանց ամուսնական դաշինքը վավերացվել էր 1977 թվականին կայացած հարսանիքով...

Ամուսիններն Կումայրի էին տեղափոխվել 1985 թվականին։ Աշխատում էին, երազանքներ ունեին, հրճվում էին իրենց երեք երեխաներով, հատկապես թոթովախոս աղջնակով, որին կոչել էին Օվսաննա փնջիկ անունով։ Վեց տարեկան էր իրենց սիրո փոքր փայլակը, երազում էին այն օրը, երբ, ձեռքերից բռնած առաջին անգամ կտանեին դպրոց։ Ճանաչում էր արդեն մեսրոպյան այբուբենի բոլոր տառերը, սիրտ անչափ լեզվանի էր ...

Աղետի ահավոր օրվա առավոտյան Ջիգրաշեն գյուղից հարազատներ էին եկել Կումայրի, և Հերիքնազը փոքրիկ Օվսաննայի հետ նրանց ուղեկցեց «Մանկական աշխարհ» հանրախանութը։ Գնացին ու այլևս տուն չդարձան... Մայր ու աղջիկ մնացին փլատակների տակ ...

Արցունքն աչքերից պատմում է Վահանը, նորից թեժանում է նրա հոգում անբուժելի մեծ վշտի կրակը։ Ինձ մնում է մխիթարանքի կարկամած խոսքեր ասել, ապացուցել, որ կյանքը այնուամենայնիվ, շարունակվում է, հարկավոր է տոկալ ու ապրել հանուն կենդանի մնացած երկու փոքրիկների, որոնք այդպես էլ չեն հաշտվում այն մտքի հետ, որ այլևս չեն տեսնելու իրենց սիրասուն մայրիկին, իրենց աննման քաղցր քույրիկին։

ՄՈՒԼԻԿ ՍԵՆԻՐԱՆՅԱՆ

լրագրող

ՌԱՖԻԿ ԳԵՎՈՐԳԻ ԹՈՐՈՍՅԱՆ

Ծնվել է 1941 թվականին, Ջավախքի շրջանի Սաթխա գյուղում, շինարարի ընտանիքում։ Գյուղի միջնակարգը ավարտելուց հետո մեկնեց զինծառայության։ Ըստացվեց այնպես, որ առիպված եղավ ընտանիքով տեղափոխվել վրացական Ռուսթավի քաղաքը։ 1971 թվականին վերջապես իրականացավ Ռաֆիկի ամենամեծ երազանքը, նա եկավ մայր հայրենիք և ընտանիքով հաստատվեց Լենինականում։ Որտեղ էլ աշխատեց, գուլպա-նասկեղենի արտադրական միավորումում, թե հացի գործարանում, ամենուրեք խոր հարգանք թողեց իր անձի հանդեպ և առաջին հերթին, պարզ, մաքուր, անմիջական իր բնավորության շնորհիվ։

Ռաֆիկը, ինչպես ամեն մի ծնող, երազում էր իր երեխաներին լավագույն ապագա, ուզում էր իր առաջնեկին՝ էլմիրային տեսնել համալսարանի շրջանավարտ, տղային՝ ուսանող, իսկ Արևիկ կրտսեր դստերը՝ դպրոցական։

... Ծնվել է ընտանիքում կրտսեր Ռաֆիկը։ Տխուր է էլմիրան, որովհետև չկա արդեն 47-ամյա Ռաֆիկ պապիկը։ Նա աղետի չարաբաստիկ օրը «Հայկոոպշինում» էր, որտեղ էլ կնքեց իր մահկանացուն։

ԵՐԿՈՒ ՔՈՒՅՐ

Քույրեր էին՝ ՆԱՐԻՆԵ, ԵՂՍԻԿ ՍԱՄՎԵԼԻ ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆՆԵՐԸ։ Բնակվում էին Ախուրյանի շրջկենտրոնի № 4 շենքի 6-րդ բնակարանում։ Մեծը՝ Նարինեն 1977 թ. ծնունդ էր, Եղսիկը՝ 1978 թ.։ Ընդամենը մեկ տարի էր տարբերությունը, բայց ավագը պահում էր իրեն համոզված մեծի պես։ Շարունակ հետևում էր քրոջը, խրատում, խորհուրդ տալիս ինչպես հագնվել, սովորել, տանը գործ անել ու լսել ամենքին։

Նարինեն կազմակերպված աղջիկ էր և դեռևս փոքր աղջնակ, մայրը դստեր առիթով հազար հաճոյախոսություն ու լավ խոսք էր լսում։ Դպրոցում գերազանցիկ էր, երաժշտականում՝ առաջավոր։ Դաշնամուրի դասատուն նրա հետ հույսեր էր կապում։ Եղսիկը ևս քրոջ պես սակավախոս էր, լռիկ, քնքուշ ու համեստ մի աղջիկ։ Նա ոչինչ չէր ուզում, չէր պահանջում, շատ աշխատասեր էր, ամենքին լսող։

Գնացին քույրերն այս աշխարհից 10—11 տարեկան հասակում, վշտի, արցունքի ու խոր ափսոսանքի բաժին թողնելով տատին։ Նա հաճախ աչքերը սրբելով, ինքնիրեն անեն խոսում է, ասում.

—Իմ լուսերես զավակներ, վիրավոր գառնուկներս, ի՞նչ կլիներ, որ իրար ձեռք բռնած տուն դառնայիք։

ՍԵՐՈԲՅԱՆ ԱՐԱՔՍԻ (ԱՍԽԵՆ) ՊՈՂՈՍԻ.—Ծնվել էր 1918 թվականին Աշոցքի (Ղուկասյան) շրջանի Զույգաղբյուր գյուղում։ Յոթանասունամյա մայրիկս ամբողջ կյանքը տառապանքների ու զրկանքների շղթա էր։ Մնացել էր ութ երեխա, որոնցից ավագը՝ Մերժիկը մահացել էր երեսունութ տարեկան հասակում՝ անբուժելի վերք պատճառելով [illegible] մայրիկիս։

Սակայն տառապանքներ ապրած մայրիկս անչափ բարի էր ու շիտակ, հոգով ու սրտով կապված էր զավակների ու թոռների հետ։

Ընդամենը տասն օր առաջ էինք տեղափոխվել Զույգաղբյուր ավանի Ցորակատուց Լենինականի բնակարանը, սակայն սիրտը չէր կտրվում հին տնից, ուր ապրել էր իր կյանքի լավ ու վատ օրերը։ Երևի տրամադրությունը գուշակում համար 1988-ի դեկտեմբերի 3-ին գնաց Լենինական, դստեր՝ Աֆրիկայի մոտ։ Թոռան հարսանիքին մասնակցեր։ Սակայն դեկտեմբերի 7-ի տարերքից փլվեց Իսահակյան փողոցի հին հարկանի 11-րդ շենքը՝ իր տակ թողնելով Սերոբյանների գերդաստանի հինգ կյանքերի, այդ թվում՝ Արաքսի մայրիկին։

ՍԵՐՈԲՅԱՆ ԱՖՐԻԿԱ ԳԵՂԱՄԻ.— Ծնվել էր 1941 թվականին Աշոցքի (Ղուկասյան) շրջանի Զույգաղբյուր գյուղում։ Ամուսնացել էր 1960-ին, աշխատում էր Լենինականի 2-րդ մանկական հիվանդանոցի պոլիկլինիկայում որպես հավաքարար։ Անչափ նվիրված էր իր երեխաներին։ Նրա դիակը փլատակների տակից հանեցին տասնյոթերորդ օրը։

ՍԵՐՈԲՅԱՆ ԱՐԹՈՒՐ ԳԱՌՆԻԿԻ.— Ծնվել էր 1961 թվականին, սովորել քաղաքի № 18 դպրոցում։ Իրեն երջանիկ էր համարում, քանզի գտել էր կյանքի լավ ընկերուհի, ուներ փոքրիկ դուստր, նոր բնակարան էր ստացել։ Քաղաքի շինկազմակերպություններից մեկում բանվոր էր, սակայն անսահման սեր ուներ գիր ու գրքի նկատմամբ։ Ոչ թե կարդում, այլ կլանում էր հայոց պատմությանը վերաբերող գրքերը։ Մեծ երազող էր։ Այդ երազանքներն այդպես էլ անկատար մնացին։ Արթուրին գտան շենքի փլատակների տակ՝ երեքամյա դստերը թևի տակ պատսպարած։

ՍԵՐՈԲՅԱՆ ՕՖԻԿ ԱՐԹՈՒՐԻ.— Երկրաշարժից մեկ ամիս անց լրանալու էր Օֆիկի 3 տարին։ Չլրացավ... Նրան փլատակների տակ գտան՝ հոր թևի տակ պատսպարված ու անշնչացած։ Փրկվեց միայն փոքրիկի վիրավոր մայրը։

ՍԵՐՈԲՅԱՆ ԳԱԼԻՆԱ ԱԼԵՔՍԵՅԻ.— Ծնվել էր 1952 թվականին։ Երկու անչափահաս երեխաների մայր էր։ Նրան հարգում էին գուլպա-նասկեղենի ֆաբրիկայում, ուր աշխատում էր։ Ֆաբրիկայում զոհվեց դեկտեմբերի 7-ին։

Չկա Գալինան, սակայն ամուսինն ու հարազատները ամեն ինչ անում են, որպեսզի երեխաները լավ զգան իրենց, նրանց հոգում տեղ չգտնի որբության ցավը։

Հինգը՝ մի գերդաստանից, տասնյակ հարազատներից և ողջերի սրտերում վերքեր, որոնք ով գիտի, թե երբ է մշտապես ժամանակը բուժելու։

ԱՆՈՒՇԱՎԱՆ ՍԵՐՈԲՅԱՆ

ՎԱԼՅՈՒՏԱՅԻՆ ՀԱՇԻՎ ՏՈՒԺԱԾՆԵՐԻՆ

Օտարերկրյա կազմակերպությունների և արտասահմանյան նվիրատուների համար, ինչպես նաև ԽՍՀՄ-ի այն կազմակերպությունների համար, որոնք վալյուտային հաշիվներ ունեն և ցանկանում են Հայկական ԽՍՀ-ում տեղի ունեցած երկրաշարժից տուժածներին օգնություն ցույց տալ օտարերկրյա վալյուտայով, ԽՍՀՄ արտաքին տնտեսական բանկի Երևանի քաղաքային վարչությունում գործում է վալյուտային հաշիվ, որի համարն է 07000001։

ՕԳՈՍՏՈՍ № 38 1991 Թ.

ՍԵՅՐԱՆ ԾԱՎԱՐԾԻ ԻՍՐԱՅԵԼՅԱՆ

Ծնվել է 1948 թվ., օգոստոսի 9-ին, Կիրովականում: Սիրել է նկարչությունը, գրաղվել սպորտով: «Սպարտակ» ընկերությունում բռնցքամարտ էր պարապում: 1970-ից աշխատել է «Շիրակշին» միավորումում: Հյուսն - պարկետագործ էր: Աշխատանքի հետ մեկտեղ հեռակայել է Մոսկվայի Սուրիկովի անվան ինստիտուտը: Սիրում էր բնությունը և գեղեցիկը:

1978 թվականին ամուսնացավ և երկու աղջիկ ունեցավ: Սեյրանը հոգատար հայր և ամուսին էր: 1988 թվականին լրացավ 40 տարին, ամուսնության 10 տարին: Ավերիչ երկրաշարժը խլեց նրա կյանքն ու երազանքները: Դեկտեմբերի 6-ի առավոտյան դուրս գալով պատշգամբ, տեսավ կարմիր արև, որը կարծես կրակ լիներ: Այրող արևը դարձավ լացող աներև ժողովրդի գլխին: Նա կանխազգում էր, որ երկրաշարժ է լինելու: Այդ արհավիրքի օրը, ամսի 7-ի առավոտյան խոսում էր աղջկա մասին, խոսում էր կյանքի, երկու աղջիկների ապագայի մասին: Նա այդպես էլ չիմացավ, որ չի գտնվել փոքր Սուսաննան:

ՍՈՒՍԱՆՆԱ ՍԵՅՐԱՆԻ ԻՍՐԱՅԵԼՅԱՆ

Ծնվել է 1987 թվ., հուլիսի 24-ին: Սուսաննայի ծնունդը ուրախացրեց մեզ բոլորիս: Կանխածին էր, բայց անմիջապես կազդուրվեց և դարձավ կապուտաչյա, շեկ մազերով աղջնակ:

Դեկտեմբերի՛ 7-ի օրը, ավերիչ երկրաշարժի առավոտյան Սուսաննային տարա 10 հարկանի շենքը, որտեղ ապրում էր տատիկը: Այդ օրը առաջին անգամ փոքրիկս լաց եղավ, չէր գնում տատիկին: Չէր ուզում անջատվել, բայց ես չէի հասկանում: Կարծես զգում էր, որ այլևս չի տեսնելու ինձ: Երբեք չեմ մոռանա նրա լացակումած աչքերը, թաթիկները, որ մեկնել էր: Աչքերիս առջև իջավ 10 հարկանի շենքը, բայց չգտա փոքրիկ Սուսաննային տատիկի հետ մեկտեղ:

Հարգելի ընթերցողներ, եթե ձեզանից որևէ մեկը տեսել է նրանց ողջ կամ զոհված, հայտնեք խմբագրություն: Մինչև հիմա փնտրում եմ նրանց: Տատիկն ու Նորաբողբոջ իմ բալիկը իրենց գերեզմանը չունեցան:

ԾՆՎԵԼ ԷՐ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻ ՏԱՐՈՒՄ

ՎԱՐԴՈՒԾ ՄԵԽԱԿԻ ՍԱՐԳՍՅԱՆ (ԻՍՐԱՅԵԼՅԱՆԸ) ծնվել է 1926 թ., փետրվարի 13-ին, Լենինականում: Գերազանցությամբ ավարտել է № 4 դպրոցը, այնուհետև ընդունվել բժշկական ուսումնարանը, սակայն ուսումը թողնելով աշխատանքի է անցել: Նա իր ողջ կյանքում աշխատել է և միշտ օգնել է նեղության մեջ գտնվողներին: Երեք զավակների մայր էր: Իր ամբողջ կյանքը նվիրել էր իր զավակներին: Շատ դժվարություններ էր տեսել կյանքում: Բայց և այնպես ուսումն էր տվել իր երեք զավակներին: 20 տարի շարունակ աշխատել էր Չկալովի անվան կարի արտադրական միավորումում: Սիրված և հարգված էր շրջապատի և աշխատանքային ընկերների շրջանում: Սիրում էր խոսել արվեստի և երաժշտության շուրջ: Ուղղություն էր տալիս բոլորին, երբ որ սխալ քայլի էին դիմում: Վարդուշ տատիկը չիմացավ էլ, որ երկրաշարժը խլեց մեծ որդու և երկու թոռնիկների կյանքը:

… Սիրտս դեռ ճաքեր է տալիս

Ընտանիքով որդի էինք սիրում: Բայց առաջին երկուսն էլ աղջիկներ ծնվեցին: Յոթ տարեկան էր, Էլմիրայիս հինգն էլ չէր բոլորել, երբ ծնվեց Ժիրայրս: Դա ապրիլի 13-ին էր, 1980 թվականին: Ուրախությունն ու ծնողական երջանկությունը կատարյալ էին: Մեծանում էր որդիս առանց ավելորդ հոգս պատճառելու, առողջ էր ու շարժուն: Քույրերի գուրգուրանքի առարկան էր, տատի ու մոր աչքի լույսը, պապի ու հոր ծուխը ծխացնողը:

Քույրերի հետ Ժիրայրս հաճախում էր № 16 դպրոցը: Ուրախացնող գնահատականներ էր բերում: Լուսանկարը դպրոցի միջանցքի պատին էին փակցրել՝ ուսման առաջավորների ցուցատախտակին:

Փոքր էր Ժիրայրս, բայց մարդամոտ, ուշադիր ու հոգատար: Շատ հետաքրքրասեր էր: Գիրք էր սիրում ու երաժշտություն, մայրենի լեզու ու մաթեմատիկա, ֆուտբոլ ու հեծանիվ:

Նոր բնակարան էինք ստացել Լենինգրադյանի վրա: Հասցրինք մի քանի ամիս ապրել: Բայց Ժիրայրս չէր կարող կտրվել պապիկի տնից: Դեկտեմբերի 6-ին էր, որ պապիկի հետ նոր տունն էր եկել: Խնդրեցի, որ մնա՝ չմնաց: Գնաց պապիկի հետ: Էլ չտեսա միհատիկ որդուս:

Ավելի սարսափելի բան չեմ պատկերացնում՝ զավակներդ փլատակների տակ տանջվում են, վախենում, խեղդվում, մահանում, իսկ օգնել չես կարող: Երեք զավակներս էլ մնացել էին դպրոցի փլատակների տակ: Յեղրայիս դասարանի տղան էր օգնել: Էլմիրայիս 10-րդ դասարանցի Արթուրն էր փրկել: Այն Արթուրը, որն հասցրել էր դուրս պոկվել փլվող շենքից, փրկվել, հետո էլ համադասարանցիներին օգնել ու … երկրորդ ցնցումից փլատակների տակ մնացել:

Ժիրայրին գտանք նույն օրը, ժամեր անց, ուսուցչուհու՝ Գայանե Կարապետյանի ձեռքը բռնած:

Մեղքի ահավոր զգացում ունեմ, որդիս, որ չեմ կարողացել փրկել քեզ: Գուցե սխալվում եմ, բայց միշտ թվում է, թե փրկելու համար ամեն ինչ չէ, որ արել ենք: Որ բոլորին օգնելու պատրաստ որդուս օգնող չեղավ:

Շատ եմ կարոտել քեզ, բալես…

ՎԱՐԴՈՒՀԻ ՄԻՆԱՍՅԱՆ

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՆԱՍՅԱՆ

Զինվորական հիվանդանոցը երկրաշարժից հետո:
Լուսանկարը՝ Հ. ՄԱՐԱՔՅԱՆԻ

«ԿՈՒՄԱՅՐԻ» ԹԵՐԹԻ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ՀԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ
ԿՈՒՄԱՅՐԻ ՏՊԱՐԱՆ